

կը հարկադրին՝ փոթորկէ տարուած տա-
ւորակաց պէս՝ ապաւնէն եւ բոյն միտոնել
օտար աստեղաց ներքեւ, ուր եւ կը մարին:

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆԻ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՀՈՄԵՐՈՍ

Ո Դ Ի Ս Ա Կ Ա Ն

Գ. ԵՐԳ

□ □ □

Արփին թողով պաղպաղուն ծոցը չըբրուն
հետեւեցաւ վեր դէպ ի երկինքը պըղինձ՝
լոյս բերելու անմահներուն ու բերիի
երկրին բընակ մահկանացու մարդերուն,
երբոր անոնք Նելէոսի պերճ քաղաքն
Հասան Պիլոս. Պելիացիք ծովափն հոն
կը զոհէին սեւաթորմի զուարակներ
Երկրաղբորը կապուածալարս աստուածին:
Ինը հատ խումբ էին կազմեր, եւ ունէր
Ամէն մին հինգ հարիւր հոգի, լամէն խումբ
Զոհեր էր ինն հատ զըւարակ: Փորոտին
կերեր էին եւ ազդըրները այրեր
Պոսիդոնի ի պատիւ՝ երբ Տելեմաք
Եւ ընկերները ծովափսուք հասնելով՝
Ամփոփեցին առազաստները նաւուն,
Ու կապելով զայն ափունքին՝ ելան դուրս.
Ելաւ նոյնպէս եւ Տելեմաք, եւ ծափ
Աստուածունին կ'առաջնորդէր Աթենաս.
Եւ անոր այս խօսքերն ուղղեց դիցունհին.

«Տելեմաք, ա՛լ երկչոտ պէտք չես ըլլալ դուն
Ամենեւին, զի կորեցիր անցար ծովը
Որպէս զի լուր առնես քու հօրը մասին,
Թէ ի՛նչ երկիր արդեօք զանի կը ծածկէ,
Եւ թէ ի՛նչ բախտ՝ ճակատագիր ունեցաւ:
Արդ ուղղակի գնա ձիակիրթ Նեստորին,
Տեսնենք թէ ի՛նչ մտածու՛մ ունի սըրտին մէջ:
Թախանագին խընդրէ որ ստոյգը զուրցէ.
Ան խելացի է շատ, սուտ եւս չ'ըսեր քեզ»:

Եւ Տելեմաքն ըզգոն տըլաւ պատասխան.
«Մենտոր, ի՛նչպէս պիտի երթմա՛մ մօտենամ,
Դեւ վարժութիւն չունիմ ուչիմ խօսքերու.

Եւ պատանի մը պատկառանք կը զգայ միշտ
Երթալ տարեց մարդու մը բան հարցնելու»:

Եւ պատասխան տըլաւ ծափ դիցունհին
Աթենաս. «Մէ՛կ մասն ըսելիք խօսքերդ
Պիտի երկնես դու ինքզոք քու մըտքիդ մէջ,
Միւս մասն աստուած մը թելադրէ պիտի քեզ.
Որովհետեւ ես չեմ կարծեր որ դուն ծնած
Ու տնած ըլլաս աստուածներուն ի հեճուկս»:

Ըսաւ Պալլաս եւ յառաջեց փութապէս,
Եւ ան կ'երթար աստուածունւոյն ետեւէն:
Հասան անոնք ակըմբահոյլ հրապարակն
Ուր որ նըստեր էին բնակները Պելեան
Եւ իրենց մէջ Նեստոր եւ իր որդիներն,
Որոնց չորս դին պատրաստելու էին հետ
Ճաշն ընկերները, զարնելով շամփուրի
Միսը եւ զայն խորովելով հըմտօրէն:
Անոնք հագին տեսան հիւրերն՝ ընդառաջ
Գացին բոլոր ու սեղմեցին ձեռքերին,
Եւ նըստելու հըրամցուցին: Պիսիստրատ
Նեստորի ճետը նախ անոնց մօտեցաւ,
Եւ երկուքին ձեռքէն բըռնած՝ ծովափին
Ասգին վրայ փրոռած մորթիքը կակուղ
Անոնց հրամցուց իբր բազմոց կոշտիքին,
Քովիկն իր հօր եւ Թրասիմեդ իր եղբօր.
Եւ հանելով փորոտիէն անոնց մաս՝
Անապակով լեցուց բաժակ մ'ոսկեղէն,
Եւ խօսքն ուղղեց մեծաբանօք Պալլասի՝
Վահանադրօ Ստամագրի աղջկանս.

«Արդ մտղթի, ո՛վ հիւր, Պոսիդոն արքային,
Զի այս հանդէսը զոր ահա կը տեսնես
Հոս հասնելուդ՝ կ'ընենք անոր ի պատիւ:
Եւ երբ նըւէին հեղուս աղօթքդ աւարտես՝
Ինչպէս օրէն է՝ յետոյ տուր անուշակ
Գինիով այդ լեցուն բաժակն ընկերիդ՝
Որ շուէր հեղու. զի եւ կարծեմ թէ ան ալ
Կը փափաքի անմահներուն աղօթել,
Զի ամէն մարդ աստուածներուն պէտք ունի:
Բայց ան քենէ փոքր է եւ ինձ տարեկեց.
Ասոր համար բաժակը նախ քեզ կու տամ»:

Այսպէս ըսաւ եւ անոր ձեռքը դըրաւ.
Անուշ գինով լեցուն բաժակն. եւ Պալլաս
Ուրախացաւ Աթենաս քան դիւցազին
Արդարութեանն ու խելքին վրայ, զի ոսկի
Բաժակն իրեն տըլաւ ան նախ առաջին:
Եւ նէ ուղղեց այս եռանդուն աղօթքներն
Երկաթաստան թագաւորին. «Լըւէ ինձ,
Ո՛վ Պոսիդոն աշխարհակալ, եւ հանձն
Կատարել քեզ աղաչողաց այս ուխտերն:
Նախ Նեստորի տուր փառք եւ իր ճետերուն
Եւ յետոյ միւս Պելիացուց համօրէն՝

Այս վեհ գոհին փոխարէն քաղցր տրիտուր.
Եւ հուսկ տուր մեզ՝ Տէլեմաքին եւ ինծի՝
Որ ինչ բանի համար որ հոս ենք եկեր
Սկսեալ երազ նաւով՝ ընենք ու դառնանք»:

Ասորինհա՛ աղօթե՛լով դիցունք ինձ
Թափեց նըւէրն ինքնին, ու ետք տըւաւ
Տէլեմաքի բաժակը պերճ՝ կըրկնատաշտ,
Եւ Ոդիսեան ճետը մաղթեց նոյնգունակ:
Եւրբ խորոված միսը կրակէն քաշեցին,
Բաժնեցին մաս մաս եւ կոշունք մ'ըլլին ճոխ:
Երբ անցուցին կերուխումի փափաքնին,
Նախ Գերենեան Նեստոր ասպետն առաւ խօսք.

«Լաւ է հիմա հայցփորձ ընել հերերուն
Եւ իմանալ ո՞վ ըլլալին. զի տառտ
Կճրակուրով կըշտացուցին փորկրիին:
Ո՞վ հերեր, ո՞վ էք եւ ուրկէ՞ կու գաք դուք
Խոնաւական ճամբու վրայէն նաւելով.
Գործի՞ համար, թէ անխորհուրդ կը շըրջիք
Կը թափառիք ծովերու վրայ» հէներու
Նըմանատիպ, որոնք կ'ըրթան ի խնդիր
Արկածներու՝ ամէն վըտանգ աչք առած,
Տանհուռ մահ՝ աւեր ուրիշ ազգերու»:

Եւ Տէլեմաքն ուշիմ տըւաւ պատասխան
Խրախոսանօք. զի Աթենաս ինք Պալլաս
Անոր սըրտին չընչեց կորով եւ խրախոյս,
Որ բացակայ չօրը մասին հարցընէ
Եւ մարդոց մէջ բարի անուն վատըրիկ. [տոր,

«Ո՞վ Աթայեանց մեծ փառք Նելեան դու Նեսս,
Կը հարցընես մեզի թէ մենք ուսկից ենք.
Եւ ես քեզի պիտի պատմեմ աւասիկ.
Մենք Իթակէ քաղաքէն կու գանք, որ ոտքն է
Նէիոնի. գործը որուն վըրայ ես
Պիտի խօսիմ» հասարակաց բան մը չէ,
Այլ անձնական. եկեր եմ լուր առնելու
Հօրս համասփիւռ համբաւին վրայ, դիւցային
Եւ տարաբախտ Ոդիսէսին, որ կ'ըսեն
Թէ քեզի հետ պիտե՛ր ըսկըցաւ ըսել ինձ
Բանդերէն է հիմն ի վեր ոստանը Տրովեանց:
Բոլոր միւսերն որ կըռուեցան Տրովեանց դէմ
Գիտենք թէ ուր մեռաւ անոնց ամէն մին,
Եւ ինչ դըժնէ մահով. սակայն Ջըրուանեանն
Ոդիսէսի մահն իսկ մէջեղ չըրանեց:
Ձի ոչ ոք ցայսօր չըկըրցաւ ըսել ինձ
Ըստուգապէս՝ թէ ուր մեռաւ արդեօք ան.
Ոտխ մարդոց ձեռքով օտար երկրի վրայ,
Թէ խորանդունդ ծովուն եղաւ կերակուր:
Եւ ես անա եկեր եմ քու ծունկերուդ,
Որպէս զի ինձ իր տըլտուր մահը պատմես,
Եթէ երբեք գինքն աչքերովդ տեսար, [քեզ.
Եւ կամ անցորդ մարդ մ'անոր լուրն հասցուց

Ձի մայրը գինք ծընաւ կարի՝ չարաբաստ:
Եւ զիս բընաւ մի՞ խաբելու փորձ ըներ
Մեծարանքէդ կամ գորովէդ, այլ պատմէ՛
Անկեղծութեամբ՝ ինչ որ աչքովդ տեսար:
Կ'աղայեմ քեզ, եթէ երբեք Ոդիսէս՝
Քաջարի հայրս՝ ըլլայ խօսքով թէ գործով՝
Կատարեց իր քեզի տըւած խոստումներն
Իլիոնի դիմաց, ուր այնքան ատեն
Տառապեցան Աթայիկիներն, ո՛հ, այսօր
Ջանոնք յիշէ ե ինձ ըստոյգը պատմէ»:

Պատասխանեց Նեստոր ասպետ Գերենեան.
«Ո՞վ սիրելի, կը յիշեցնես ինձի դուն
Ան դժբընդակ՝ դառն աղէտները զոր մենք
Աքեանց արի եւ աննըւած որդիներս
Կըրեցինք այն ազգին մէջ՝ թէ երբոր մենք
Նաւաթաճուկ կը շըրջէինք ի խնդիր
Կողպուտի՝ խաւարչըտին ծովուն վրայ
Ուր ալ ըզմեզ առնէր տանէր Աթիլէս,
Թէ՛ երբ կըռու կը մըղէինք Պրիամու
Թագաւորին մեծ քաղաքին չորս բուրն,
Ուր ամենէն քաջէրն ինկան դիտապատու.
Հոն մարտագոռն ինկաւ Էաս, հոն Աթիլ,
Հոն Պատրոկլէս՝ խորհրդական համազոյգ
Աստուածներուն, հոն եւ սիրուն իմ որդին
Քաշկուրով եւ անըստգիւտն Անտիլոք՝
Ուտէ թէթեւ ու ժիր, մարտի մէջ կտորիճ.
Եւ դեռ ուրիշ ինչ չարիքներ չըկըցինք.
Եւ մահացու մարդերէն ժըը արդեօք
Պիտի կըրնար պատմել բուրբ բովանդակ,
Ոչ, եթէ նոյն իսկ հինգ տարի, վեց տարի
Հոս մընայի իւր եւ հարցնէիր ինձի դուն
Այն աղէտները՝ զոր դիցազն Աթայեանք
Հոն կըրեցին, դեռ պատմութիւնս չաւարտած՝
Ձանձրանայիր պիտի ու տուն դառնայիր:
Ինը տարի ամէն տեսակ նենգ ու դաւ
Ի գործ դըրինք որ Տըրովեներ չընջենք.
Եւ Ջըրուանեան զաւանկ հազիւ այն ատեն
Վերջ մը դըրաւ ու մեզ տըւաւ յաղթութիւնն:
Հոն ոչ ոք չէր կրնար մըրցիլ հանճարով
Աստուածային Ոդիսէսի երբեք հետ,
Ձի հնարքներու եւ դաւերու մէջ կը գէշ
Կ'անցնէր ամէնքը գեր ի վեր Ոդիսէս՝
Քու հայրը՝ իրաւ եթէ անոր որդին ես:
Ջարմանքը զիս կ'առնէ վըրադ նայելուս,
Խօսքերդ այնքան իրեններուն կը նմանին,
Եւ տարօրէն չաւատալի կը թըւի
Որ պատանի մ'այսպէս անոր խօսի պէս:
Որպիպ ատեն որ հոն էինք մենք երկուքս,
Ես եւ դիւցազըն Ոդիսէս՝ բնաւ երբեք
Տարակարծիք չէինք ըլլար ատենաի

Թէ ժողովի մէջ, այլ մէկ սիրտ, մէկ հոգի, եւ մի եւ նոյն հանճարիմաց խորհրդով Ազգիացւոց յաշդողութեան ցանկացող։

Բայց երբոր մենք կործանեցինք հիմն ի վիր Պրիամոսի բարձր քաղաքն ու շուքները Մեր նաւերով, ջրորոնց աստուած մ'Աքեաններն, եւ այն աստե՛ն Զեւս իր սըրտին նիւթեց մէջ Ալեոսալի՝ դժժընդակ գարծ մ'Աքայիանց, Զի չէր ամէն ոք խելացի եւ արդար, Ուստի շատեր վատախտար վերջ մ'ունեցան, եւ էր պատճառն անհզ ցատուծն հորամոյն Աթենասի որ ձրգից կազ ու կըռնէ Ատրիդներուն միջև. ասոնք խօլաբար եւ հակառակ սողորութեան՝ երբ արփին Մըտնելու վրայ էր ժողովի կանչեցին Աքայիկները համօրէն, – եւ եկան Աքայիկները գինիէն ծանրացած, – եւ յայտնեցին անոնց թէ ինչ էր պատճառն Համաբողոք ժողովուրդն հոն խըմբենուն. Մենեւաւոս կը յորդորէր համօրէն իր ընկերները վերագարծն յիշելու լայն շաւակին վրայէն ծովուն. իսկ Ատրիդ Բացարձակ դէմ էր ասոր. ինքը հ'ուզէր ժողովուրդն հոն բռնել եւ սուրբ զոհերով Աթենասի անհզ ցատուծն ամառել. Անիւնքը չէր գիտեր որ ինքը երբեք կարող չլլար պիտի գանի ամառել, Զի անմահ զից միտքը դիրքաւ չի փոխուիր։

Այսպէս կեցեր էին երկուքն ալ կանգուն եւ իրարու ծանրը խօսքեր կ'ուղղէին. եւ քաջաբարծ Աքայեցիք ոտք ելան Անդաղորդ կանչիւններով, յարելով Ոմանք մէկուն՝ ոմանք միւսին կարծիքին, Գնանք գիշերն, ամէնքնիս մեր մըտքին մէջ իրարու դէմ դժժնէութիւն խուկարով, Զի Զեւս մեզի դառն աղէտներ կը նիւթէր։ Ոմանք՝ որոնց մէջ էի ես ալ՝ կանոխ Ծով ձրգեցին նաւերը՝ հոն կուտելով իրենց գանձերն ու կանանին զեղամէջք։ Բանապին կէտն Ագամեմնի մընաց թով՝ ժողովըրդոց հովուին, իսկ միւս կէտը՝ մենք՝ Նաւ նըստելով ճամբայ ելանք։ Քաշտիններն Արագօրէն կը վազէին, եւ աստուած Արանաւէտ ծովը մեր առջև դաշտացուց, Հազիւ հասած Տենեդոս՝ զոհ կը յազնեց Աստուածներուն՝ ըղձակաբի՛ մեր Երգիքին։ Բայց Դիոս մեր վերադարձին յոխրիմ՝ Երկրորդ անգամ դժժալէհի վէճ մը յուզեց։ Ոմանք չըբջած ցուպն իրենց կողմ նաւերուն յարձան գացին՝ ունենալով իրենց պետ՝

Բազմահրեար եւ հանճարեղ Ոդիսէոս՝ Ագամեմնոնի նորէն հաճոյք ընելու։ Բայց խըմբելով ես իմ նաւերս մեկնեցայ, Իրտակ թէ զից կը նիտային մեզ չարիք՝ Ընկերներուն խրախոյս տալով Դիոմէդ Քաջակորովն՝ ինքն ալ եկաւ հետեւնիս, Աւելի ուշ եկաւ իարտեաշ Մենելաւ։ Ու մեզ լէսբոս զըստաւ, ուր մենք մեր երկայն ճամբորդութեան վըրայ խորհուրդ կ'ընէինք, Թէ արդեօք մենք ապառաժուս Գիոսի՞ վրայն պիտի ճամբորդէինք՝ քերելով Փըսիբիա կըղզին՝ գանի թողլով ձախ, Թէ Գիոսի տակէն՝ մըրըկոտ Միմասի Երկայնութեամբ։ Մենք կ'աղօթէնք աստուածին Որ տայ մեզի հըմայք մը ցոյց. եւ անի Յուցոց, եւ մեզ յորդոր տըւաւ որ ճեղքենք Ծովը մէջքէն ու նաւենք դէպ եւրիա Ուրպէս զի շատ մը վըտանգէ ազատինք։ Ուժգնահընչակ հով մը փըշել ըսկըսաւ, եւ խոնաւ դաշտն ազօտելով մեր նաւերն Հասան Գերեստ երբոր գիշեր էր արդէն. Հոն պրեցինք Պոսիդոնի ցուէրու Անթիւ ազդերն, զի այնքան ծով կըտրեցինք։ Զիահըմուտ Դիոմէդի համահարգներն իրենց նաւերը կեցուցին չորրորդ օրն Արգոսի մէջ. իսկ ես ընթացցա ուղղեցի Դէպ ի Պիլոս, եւ հովին շունչն յաշողակ՝ Զոր մեզ զըրկեց աստուած՝ չառաւ բընաւ կ'անգ, եւ առանց բան մ'իմանալու այս կերպով Եկայ, սիրուն զաւակ, որով չեմ գիտեր Թէ Աքեանցմէ ո՞վ ողջ մընաց, ո՞վ կորաւ։ Բայց ինչ որ իմ ականջս հասաւ այն օրէն Որ կ'ապրիմ տանըս մէջ խաղիմ՝ արդար է Որ գայն գիտնաս, եւ ես պիտի չըծածկեմ։

Կ'ըսեն թէ քաջ Միրմիդոններն հասեր են Յաշողապէտ՝ ունենալով իրենց պետ Մենահոգի Աթիլի՛ ճեան հոյանուն. Թէ Պիլոսիտոս՝ Պէանի՛ ճետը պաթառ Նոյն յաշող դարձն է՝ ունեցեր. Իդոմեն Կրետէ տարիք է՝ Բուր իր ընկերներն Որոնք պըրծած էին մարտի ճակարէն, եւ չէ չոպած ծովն անոնցմէ եւ ոչ մին։ Ագամեմնոնի մասին՝ թէ եւ հեռաբնակ՝ Գուցէ լըսած էք՝ թէ ինչպէս դարձաւ ան եւ Էգիսթ ինչպէս ժանտ անոր նիւթեց մահ։ Բայց իր ոճերն իրեն սուղի նըստեց շատ, Երանի այն մարդուն որ իր մահէն ետք կը թողու ճետ մը քաշարի. զի Որեստ իր հօր խոշոր փողոտեց՝ նենգաժես Էգիսթն, որ իր մեծանուն հայրն ըսպանեց։

Սիրելի, դուն ալ՝ վասըն գի կը տեսնեմ
Ըզթեզ հըզօր ու գեղեցիկ՝ քաջ եղիր
Որ ապագան քեզի ալ տայ գոզեստներ»:

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻՅԱՆ

(Շարունակելի)

ԿԱՊՈՅՏ ԵՄՂԻՅԸ

«Քառ Աւել-է» անտիպ գրքոյկէն

○ ○

Անունն անոր, - չեմ գիտեր,
Գիտէ միայն ինքը՝ Տէր՝
Որ կապոյտն իր երկընքին
Անոր տըւեր է հազին:

Բայց ի՞նչ կապոյտ, չէք գիտեր,
Գիտէ միայն ինքը Տէր՝
Որ թիւեր է երկընքին
Յանցն երթներսնդ, ցոլագին:

Բլլրի մը ծոցը դալար
Անոր եղեր էր թաղար,
Ջերդ ծափ աչքն երկընքին
Կը քըթէր ուն ցոլագին:

Աչքն եղաւ ան փունջիս նոր
Ջոր կազմեցի ես այն օր.
Աչքը սրբափն երկընքին՝
Ուր բիւր թոյրեր կը ծաղկին:

Ուրիշ օրեր ալ երբ ես
Փունջ կապելու համար քեզ
Լեռներ, ձորեր եկայ ման:
Ջրգտայ ծաղիկը աննրման:

Ու բիլն անոր թերթերուն,
Տարտամուկեամբ մը թըրթուուն,
Հոգուս ցունց մը կու տայ միշտ
Երբ յիշեմ զայն դառնավիշտ:

Ու կը փընտռեմ, կը փընտռեմ
Ես ծաղիկն այն ժղպտաղէմ,

Ուր իմ սիրտը պատանի
Յաւերթօրէն տատանի՛...:

Բայց չեմ գըտներ, չեմ գըտներ.
Եւ յուսամատ, կարեվէր,
Անոր կապոյտ երկընքին
Մէջ փուլ կու գայ իմ հոգին...:

2 Ապրիլ 1922

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
(ԵԳԻՍՅԱՌՈՍ)

[1897ի պատանեկան յուշերս՝ Վենետիկ Ազուլոյ դէպի
Նաբուէնի բուրձնի վրայ]

ՏՈՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ

ՈՒԹԵՐՈՐԻ ՄԵՍԿԱԿԱՆ

ԿԱԼԵՐՈՒ ԳԻՇԵՐ

▽

Կալերու գիշեր, լուսնակն է ինկեր
Լիճին մէջ ոսկի.
Երգող հովերուն սրտին մէջ՝ բիւրեղ
Սիրտըս կը ծաղկի:

Կամասայլերուն եզները լծուած
Կը դառնան, երկար
Եղջիւրներն իրենց ալ արծաթուեր են
Յուրհրդով պայծառ:

Գիւղը քուն չունի. դուն է դուռ կ'երթան
Տղաներ երգեցիկ.
Մէջ կը փափըսան տարփոտ շրթունքներ
Երդիքէ երդիք:

Յորենի բոյրով կալերու գիշեր,
Լիճին մէջ ոսկի
Արծաթ ափսէով լուսնակն է ինկեր.
Սիրտըս կը ծաղկի...: